

มคอ. ๓ รายละเอียดของรายวิชา
วิชา หลักพุทธธรรม

ชื่อสถาบันอุดมศึกษา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขต/คณะ/ภาควิชา	วิทยาเขตขอนแก่น /คณะพุทธศาสตร์/สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

หมวดที่ ๑ ข้อมูลโดยทั่วไป

๑. รหัสและชื่อรายวิชา ๑๐๑ ๓๑๑ หลักพุทธธรรม (Principles of Buddhism)
๒. จำนวนหน่วยกิต ๓ หน่วยกิต (๓-๐-๖)
๓. หลักสูตรและประเภทของรายวิชา พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
๔. อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาและอาจารย์ผู้สอน พระมหาโยธิน โยธโก, รศ.ดร. ป.ธ.๙, พธ.บ., ศศ.ม., อ.ม. พธ.ด. อาจารย์ประจำวิชา
๕. ภาคการศึกษา / ชั้นปีที่เรียน ภาคการศึกษาที่ ๑ ชั้นปีที่ ๓
๖. รายวิชาที่ต้องเรียนมาก่อน (Pre-requisite) (ถ้ามี) ไม่มี
๗. รายวิชาที่ต้องเรียนพร้อมกัน (Co-requisites) (ถ้ามี) ไม่มี
๘. สถานที่เรียน อาคารเรียน ๑๐๐ ปี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๙. วันที่จัดทำหรือปรับปรุงรายละเอียดของรายวิชาครั้งล่าสุด ๑ ตุลาคม ๒๕๖๘

หมวดที่ ๒ จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

๑. จุดมุ่งหมายของรายวิชา เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกาและหนังสือที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะหลักพุทธธรรมที่สำคัญ เช่น หลักอริยสัจ ๔ ปฏิจจสมุปบาท ๑๒ ชั้น ๕ ไตรลักษณ์ โภธิปักชยธรรม ๓๗ กรรม ๑๒ เป็นต้น โดยใช้วิธีการศึกษาแบบลึกซึ้งทั้งในเชิงวิเคราะห์และการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน
วัตถุประสงค์ หลังเรียนจบรายวิชานี้แล้ว นิสิตสามารถ ๑. อธิบายประวัติ ความเป็นมา ความหมาย และลักษณะของหลักพุทธธรรมที่สำคัญได้ ๒. อธิบายหลักพุทธธรรมที่สำคัญ เช่น หลักอริยสัจ ๔ ได้ ๓. วิเคราะห์หลักพุทธธรรมในมิติต่างๆ ได้ ๔. สามารถหาแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตและการสอนพุทธธรรมได้
๒. วัตถุประสงค์ในการการพัฒนา/ปรับปรุงรายวิชา ๑. พัฒนาหลักและวิธีวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในเชิงประจักษ์และการปฏิบัติ

๒. ปรับปรุงเนื้อหาการเรียนการสอนให้เป็นไปตามองค์ความรู้และหลักการทางพระพุทธศาสนา
๓. จัดให้มีการประเมินรายวิชาที่เป็นระบบโดยเฉพาะการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม

หมวดที่ ๓ ลักษณะและการดำเนินการ

๑. คำอธิบายรายวิชา			
ศึกษาศึกษาหลักพุทธธรรมในพระไตรปิฎก เน้นอริยสัจ ปฏิจจนสมุบาท เบญจขันธ์ ไตรลักษณ์ โภธิ ปักขยธรรม กรรม และสังสารวัฏ โดยใช้อรรถถาและฎีกาประกอบ			
๒. จำนวนชั่วโมงที่ใช้ต่อภาคการศึกษา			
บรรยาย	สอนเสริม	การฝึกปฏิบัติ/งานภาคสนาม/การฝึกงาน	การศึกษาด้วยตนเอง
บรรยาย ๔๕ ชั่วโมงต่อภาคการศึกษา	สอนเสริมตามความต้องการของนิสิตเฉพาะราย	ไม่มีการฝึกปฏิบัติงานภาคสนาม	การศึกษาด้วยตนเอง ๖ ชั่วโมงต่อสัปดาห์
๓. จำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ที่อาจารย์ให้คำปรึกษาและแนะนำทางวิชาการแก่นักศึกษาเป็นรายบุคคล			
<ul style="list-style-type: none"> - อาจารย์ประจำรายวิชา แจ้งการให้คำปรึกษาผ่านเว็บไซต์คณะพุทธศาสตร์และในห้องเรียน - อาจารย์จัดเวลาให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล หรือรายกลุ่มตามความต้องการ ๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (เฉพาะรายที่ต้องการ โดยมีการแจ้งผ่านทาง Email Address) 			

หมวดที่ ๔ การพัฒนาการเรียนรู้ของนักศึกษา

๑. คุณธรรม จริยธรรม
๑.๑ คุณธรรม จริยธรรมที่ต้องพัฒนา
<p>พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างเหมาะสมเป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม โดยยึดหลักพุทธธรรมในการพัฒนาตนเอง โดยมีคุณธรรมจริยธรรมตามคุณสมบัติหลักสูตร ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> (๑) ตระหนักในคุณค่าและคุณธรรม จริยธรรม เสียสละ ความขยันหมั่นเพียร และซื่อสัตย์สุจริต (๒) มีวินัย ตรงต่อเวลา และความรับผิดชอบต่อตนเอง สิ่งแวดล้อม และสังคม (๓) มีความสามารถในการทำงานเป็นทีมและสามารถประยุกต์หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตได้ (๔) เคารพสิทธิและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รวมทั้งเคารพในคุณค่าของการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมได้
๑.๒ วิธีการสอน
<ul style="list-style-type: none"> - บรรยายให้ความรู้ และการแนะนำในเชิงการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม - กำหนดให้นิสิตค้นคว้าหลักพุทธธรรมในเชิงการวิเคราะห์ของพระอรรถถาจารย์และพระมหาเถระ - กำหนดแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิต - นำเสนอรายงานอย่างเป็นขั้นตอน
๑.๓ วิธีการประเมินผล
<ul style="list-style-type: none"> - พฤติกรรมการเข้าเรียน และส่งงานที่ได้รับมอบหมายตามขอบเขตที่ให้และตรงเวลา - มีการอ้างอิงเอกสารที่ได้นำมาทำรายงาน อย่างถูกต้องและเหมาะสมตามระเบียบข้อบังคับ

<ul style="list-style-type: none"> - ประเมินผลการวิเคราะห์กรณีศึกษาในเชิงคุณธรรม - ประเมินผลการนำเสนอรายงานที่มอบหมาย โดยกำหนดแนวทางจริยธรรม
๒. ความรู้
<p>๒.๑ ความรู้ที่ต้องได้รับ มีความรู้ ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมที่สำคัญ เช่น หลักอริสัจ ๔ ปฏิจจนสมุปบาท เป็นต้น</p>
<p>๒.๒ วิธีการสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - บรรยายให้ความรู้ และการแนะนำในเชิงการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม - อภิปรายหลักพุทธธรรมในด้านวิชาการตามหลักการทางพระพุทธศาสนา - กำหนดให้นิสิตค้นคว้าหลักพุทธธรรมในเชิงการวิเคราะห์ของพระอรธกถาจารย์และพระมหาเถระและนักปราชญ์ในสังคมไทย - กำหนดกรอบความรู้ตามแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม - นำเสนอรายงานอย่างเป็นขั้นตอน โดยนำมาสรุปและนำเสนอ การศึกษาโดยใช้หลักการวิเคราะห์ตีความอย่างถูกต้อง โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
<p>๒.๓ วิธีการประเมินผล</p> <ul style="list-style-type: none"> - ทดสอบย่อย สอบกลางภาค สอบปลายภาค ด้วยข้อสอบที่เน้นการวัดหลักการและทฤษฎี - นำเสนอสรุปจากการค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้อง - วิเคราะห์และตีความตามหลักพุทธธรรม - การสอบถามหรือการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล
๓. ทักษะทางปัญญา
<p>๓.๑ ทักษะทางปัญญาที่ต้องพัฒนา พัฒนาความสามารถในการค้นหาความรู้ การคิดอย่างเป็นระบบ และการ ตีความในการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิต</p>
<p>๓.๒ วิธีการสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การมอบหมายให้นิสิตวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในมิติต่างๆ - การอภิปรายกลุ่ม - วิเคราะห์และตีความหลักพุทธธรรม - การวิพากษ์หลักพุทธธรรมตามแนวคิดของปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา
<p>๓.๓ วิธีการประเมินผล สอบกลางภาคและปลายภาค</p>
๔. ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ
<p>๔.๑ ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบที่ต้องพัฒนา</p> <ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาทักษะในการสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้เรียนด้วยกัน - พัฒนาความเป็นผู้นำในด้านพระพุทธศาสนา - พัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเอง และมีความรับผิดชอบในงานที่มอบหมายให้ครบถ้วนตามกำหนดเวลา - พัฒนาทักษะการค้นหาความรู้ในเชิงประจักษ์

<p>๔.๒ วิธีการสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - จัดกิจกรรมกลุ่มในการวิเคราะห์ ตีความตามหลักการทางพระพุทธศาสนา - มอบหมายงานรายกลุ่ม และรายบุคคล หรือ อ่านบทความที่เกี่ยวข้องกับรายวิชา - การนำเสนอรายงาน - การศึกษาหลักพุทธธรรมตามทัศนะของพระเถระต่างๆ
<p>๔.๓ วิธีการประเมินผล</p> <ul style="list-style-type: none"> - ประเมินตนเอง และนิสิตด้วยแบบฟอร์มที่กำหนด - รายงานที่นำเสนอ พฤติกรรมการทำงานเป็นทีม - รายงานการศึกษาด้วยตนเอง
<p>๕. ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ</p> <p>๕.๑ ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ต้องพัฒนา</p> <ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาทักษะในการสื่อสารทั้งการพูด การฟัง การแปล การเขียนตามหลักพุทธธรรม โดยการจัดหมวดหมู่หลักพุทธธรรม - พัฒนาทักษะในการวิเคราะห์และพัฒนาทักษะในการสืบค้น ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต - ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสาร เช่น การส่งงานทางอีเมล การสร้างห้องแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ - ทักษะในการนำเสนอรายงานโดยใช้รูปแบบ เครื่องมือ และเทคโนโลยีที่เหมาะสม <p>๕.๒ วิธีการสอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - มอบหมายงานให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จาก website สื่อการสอน e-learning และทำรายงาน โดยเน้นการนำตัวเลข หรือมีสถิติอ้างอิง จากแหล่งที่มาข้อมูลที่น่าเชื่อถือ - นำเสนอโดยใช้อุปกรณ์มัลติมีเดีย (multimedia) และเทคโนโลยีที่เหมาะสม <p>๕.๓ วิธีการประเมินผล</p> <ul style="list-style-type: none"> - การจัดทำรายงาน และนำเสนอด้วยสื่อเทคโนโลยี - การมีส่วนร่วมในการอภิปรายและวิธีการอภิปราย - การนำเสนอโดยใช้อุปกรณ์มัลติมีเดีย (multimedia)

หมวดที่ ๕ แผนการสอนและการประเมินผล

๑. แผนการสอน

สัปดาห์ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียนรู้ การสอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
๑	แนะนำการเรียนการสอน ความรู้เกี่ยวกับหลักพุทธธรรม เช่น การเสวยวิมุตติสุขของพระพุทธเจ้า ธรรมะและเหตุการณ์ขณะประทับอยู่ที่ต้นโพธิ์ เป็นต้น	๓	การบรรยาย การวิเคราะห์ และการตีความหลักพุทธธรรม	พระมหาโยธิน โยธิโก
๒	อริยสัจ ๑) ความรู้เกี่ยวกับปฐมเทศนาธัมมจักกัปปวัตถสูตร ๒) ความหมาย ฐานะและความสำคัญ	๓	การบรรยาย การแลกเปลี่ยนซักถาม การวิเคราะห์ และการตีความหลักพุทธธรรม	พระมหาโยธิน โยธิโก

ลำดับที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียนรู้ การสอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
	แห่งอริยสัจ ๓) ธรรมเบื้องต้นก่อนแสดงอริยสัจ ๔) ประเภทแห่งอริยสัจ และกิจในอริยสัจ ๕) รู้ อย่างไรเรียกว่าตรัสรู้หรืออริยสัจ ๖) วิธี คิด แบบ บ อริย สัจ กับ วิธี ทาง วิทยาศาสตร์			
๓	ปฏิจจสมุปบาท ๑) ความหมาย ฐา น ะ แ ล ะ ค วาม ส ำ ค ัญ แห่งปฏิจจสมุปบาท ๒) ความ ประ เภ ท แ ล ะ ค วาม ลี ก ซึ ึ่ง แห่งปฏิจจสมุปบาท ๓) ปฏิจจสมุ ปบาท แบบ ชี วิ ต ป ระ จ ำ วัน ๔) ปฏิจจสมุปบาทแบบข้ามภพข้ามชาติ ๕) ปฏิจจสมุปบาทในฐานะปัจจัยยา การทางสังคม เป็นต้น	๓	การบรรยาย การแลกเปลี่ยน ซักถาม การวิเคราะห์ และ การตีความหลักพุทธธรรม	พระมหาโยธิน โยธโก
๔	เบญจขันธ์ ๑) ความรู้เบื้องต้น เกี่ยวกับเบญจขันธ์ ๒) รูปธรรม : รูป, นามธรรม : เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ จิต เป็นต้น	๓	การบรรยาย การแลกเปลี่ยน ซักถาม การวิเคราะห์ และ การตีความหลักพุทธธรรม	พระมหาโยธิน โยธโก
๕	หลักไตรลักษณ์ ๑) ไตรลักษณ์ใน ฐานะสามัญญลักษณ์ : ลักษณะโดย ธรรม ซา ตี ข อ ง ส ื่ ึ่ง ท ั้ง พ ว ง ๒) ความหมายและประเภทของไตร ลักษณ์ ๓) ไตรลักษณ์ในฐานะที่เป็น กฎแห่งธรรมชาติ ๔) บทวิเคราะห์ ธรรมที่เกี่ยวข้องกับไตรลักษณ์ เป็นต้น	๓	การบรรยาย การแลกเปลี่ยน ซักถาม การวิเคราะห์ และ การตีความหลักพุทธธรรม	พระมหาโยธิน โยธโก
๖	โพธิปักขิยธรรม ๑) ความหมาย และหลักการทั่วไปแห่งโพธิปักขิย ธรรม ๒) ประเภทแห่งโพธิปักขิย ธรรม ๓) ความเหมือนและความ ต่างแห่งอินทรีย์ ๕ พละ ๕ เป็นต้น	๓	การบรรยาย การแลกเปลี่ยน ซักถาม การวิเคราะห์ และ การตีความหลักพุทธธรรม	พระมหาโยธิน โยธโก
๗	หลักกรรม ๑) ความหมายของกรรม ที่แท้จริงและระดับชาวบ้านทั่วไป ๒) วัตถุประสงค์ของการสอนเรื่องกรรม ๓) ประเภทแห่งกรรมในคัมภีร์	๓	การบรรยาย การแลกเปลี่ยน ซักถาม การวิเคราะห์ และ การตีความหลักพุทธธรรม	พระมหาโยธิน โยธโก

สัปดาห์ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน ชั่วโมง	กิจกรรมการเรียนรู้ การสอน สื่อที่ใช้ (ถ้ามี)	ผู้สอน
	พระไตรปิฎก ๔) ประเภทแห่งกรรม ในคัมภีร์อรรถกถา เป็นต้น			
๘	สอบกลางภาค	๓		
๙	หลักสังสารวัฏ ๑) ความหมายและ ประเภทแห่งสังสารวัฏ ๒) กระบวนการแห่งสังสารวัฏ ๓) โยนิโสมนสิการ กับ สังสารวัฏ เป็น ต้น	๓	การบรรยาย การแลกเปลี่ยน ซักถาม การวิเคราะห์ และ การตีความหลักพุทธธรรม	พระมหาโยธิน โยธโก
๑๐	หลักและวิธีการอธิบายและแสดง พุทธธรรม	๓	การบรรยาย การแลกเปลี่ยน ซักถาม การวิเคราะห์ และ การตีความหลักพุทธธรรม	พระมหาโยธิน โยธโก
๑๑	การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการ สอนและการดำเนินชีวิต	๓	การบรรยาย การแลกเปลี่ยน ซักถาม การวิเคราะห์ และ การตีความหลักพุทธธรรม	พระมหาโยธิน โยธโก
๑๒	ความสอดคล้องระหว่างหลักพุทธ ธรรมกับศาสตร์ต่างๆ	๓	การบรรยาย การแลกเปลี่ยน ซักถาม การวิเคราะห์ และ การตีความหลักพุทธธรรม	พระมหาโยธิน โยธโก
๑๓	การนำเสนอรายงาน	๓	การอภิปราย การวิเคราะห์	พระมหาโยธิน โยธโก
๑๔	การนำเสนอรายงาน	๓	การอภิปราย การวิเคราะห์	พระมหาโยธิน โยธโก
๑๕	การนำเสนอรายงาน สรุปเนื้อหา	๓	การอภิปราย การวิเคราะห์	พระมหาโยธิน โยธโก
๑๖	สอบปลายภาค	๓		พระมหาโยธิน โยธโก

๒ แผนการประเมินผลการเรียนรู้

ที่	ผลการเรียนรู้*	วิธีการประเมิน	สัปดาห์ที่ประเมิน	สัดส่วนของการ ประเมินผล
๑	๔.๒, ๒.๓, ๔.๓, ๓.๓	สอบกลางภาค สอบปลายภาค	๖ ๑๖	๒๐% ๖๐%
๒	๔.๑ ๔.๓ ๔.๔ ๔.๕	การวิเคราะห์กรณีศึกษา ค้นคว้า การนำเสนอรายงาน การทำงานกลุ่มและการเสนองาน การอ่านและสรุปบทความ การส่งงานตามที่มอบหมาย	ตลอดภาค การศึกษา	๑๐%
๓	๔.๑		ตลอดภาคการศึกษา	๑๐%

๔.๒	การเข้าชั้นเรียน		
๔.๓	การมีส่วนร่วม อภิปราย เสนอความคิดเห็น		
๔.๔	ในชั้นเรียน		
๔.๕			

หมวดที่ ๖ ทรัพยากรประกอบการเรียนการสอน

๑. เอกสารและตำราหลัก

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก
 โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬา
 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. **วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๑-๓.** กรุงเทพมหานคร :
 โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม.** กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ครั้งที่ ๘
 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.**
 กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **นิพพาน-อนัตตา.** กรุงเทพมหานคร :
 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **กรรมและนรกสวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่.**
 กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป, ๒๕๓๑.
- พุทธทาสภิกขุ. **ปฏิจจสมุปบาท.** กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๒๓.
- _____ **พุทธประวัติจากพระโอษฐ์.** กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๒๕.
- _____ **อานาปานสติภาวนา.** กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๒.
- _____ **คู่มือมนุษย์.** กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๔.
- _____ **สุญตา.** กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๕.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะ (ผู้แปล). **วิมุตติมรรค ของพระ
 อุปติสสเถระ** กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.
- _____ **พุทธศาสนากับปรัชญา.** กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๓.

๒. เอกสารและข้อมูลสำคัญ

- พระมหาเสริมชัย ชยมงฺคโล. **อริยสัจ ๔,** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัทเอช พี เพรส, ๒๕๓๘.
- บุญมี แทนแก้ว. **ญาณวิทยา.** พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : หจก. ธารการพิมพ์, ๒๕๓๕.
- ระวี ภาวิไล. **อภิธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่.** กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสาร จำกัด, ๒๕๓๖.
- มูลนิธิภูมิพล. **สัทนิตีปกรณ์ “ธาตุมาลา” ฉบับภูมิพล,** กรุงเทพมหานคร :
 โรงพิมพ์ภูมิพล, ๒๕๓๐.
- สนิท ศรีสำแดง. **พุทธปรัชญา.** กรุงเทพมหานคร : นีลนาราการพิมพ์, ๒๕๓๕.
- นินิ เอียวศรีวงศ์ (ผู้แปล). **พระพุทธศาสนา สารและพัฒนาการ.** (พิมพ์ครั้งที่ ๒)
 กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป, ๒๕๓๐.

๓. เอกสารและข้อมูลแนะนำ

James Paul Mcdemott. **Development in the Early Buddhist Concept of Kamm/Karma.** Delhi : Munshiram Manoharlal Publishers, ๑๙๘๔.

Narada Mahathera. **The Buddha and Teachings.** Malaysia : The Buddhist Missionary Society, ๑๙๗๓.

หมวดที่ ๗ การประเมินและปรับปรุงการดำเนินการของรายวิชา

๑. กลยุทธ์การประเมินประสิทธิผลของรายวิชาโดยนักศึกษา

การประเมินประสิทธิผลในรายวิชานี้ ที่จัดทำโดยนิสิต ได้จัดกิจกรรมในการนำแนวคิดและความเห็นจากนิสิต ได้ดังนี้

- การสนทนากลุ่มระหว่างผู้สอนและผู้เรียน
- การสังเกตการณ์จากพฤติกรรมของผู้เรียน
- แบบประเมินผู้สอน และแบบประเมินรายวิชา
- ข้อเสนอแนะผ่านเว็บบอร์ด ที่อาจารย์ผู้สอนได้จัดทำเป็นช่องทางการสื่อสารกับนักศึกษา

๒. กลยุทธ์การประเมินการสอน

ในการเก็บข้อมูลเพื่อประเมินการสอน ได้มีกลยุทธ์ ดังนี้

- การสังเกตการณ์สอนของผู้ร่วมทีมการสอน
- ผลการสอบ
- การทวนสอบผลประเมินการเรียนรู้

๓. การปรับปรุงการสอน

หลังจากผลการประเมินการสอนในข้อ ๒ จึงมีการปรับปรุงการสอน โดยการจัดกิจกรรมในการระดมสมอง และหาข้อมูลเพิ่มเติมในการปรับปรุงการสอน ดังนี้

- สัมมนาการจัดการเรียนการสอน
- การวิจัยในและนอกชั้นเรียน
- ศึกษาดูงานนอกสถานที่

๔. การทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาในรายวิชา

ในระหว่างกระบวนการสอนรายวิชา มีการทวนสอบผลสัมฤทธิ์ในรายหัวข้อ ตามที่คาดหวังจากการเรียนรู้ในวิชา ได้จาก การสอบถามนิสิต หรือการสุ่มตรวจผลงานของนักศึกษา รวมถึงพิจารณาจากผลการทดสอบย่อย และหลังการออกผลการเรียนรายวิชา มีการทวนสอบผลสัมฤทธิ์โดยรวมในวิชาได้ดังนี้

- การทวนสอบการให้คะแนนจากการสุ่มตรวจผลงานของนักศึกษาโดยอาจารย์อื่น หรือผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ไม่ใช่อาจารย์ประจำหลักสูตร
- มีการตั้งคณะกรรมการในสาขาวิชา ตรวจสอบผลการประเมินการเรียนรู้ของนักศึกษา โดยตรวจสอบข้อสอบ รายงาน วิธีการให้คะแนนสอบ และการให้คะแนนพฤติกรรม

๕. การดำเนินการทบทวนและการวางแผนปรับปรุงประสิทธิผลของรายวิชา

จากผลการประเมิน และทวนสอบผลสัมฤทธิ์ประสิทธิผลรายวิชา ได้มีการวางแผนการปรับปรุงการสอน และรายละเอียดวิชา เพื่อให้เกิดคุณภาพมากขึ้น ดังนี้

- ปรับปรุงรายวิชาทุก ๓ปี หรือตามข้อเสนอแนะและผลการทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ตามข้อ ๔
- เปลี่ยนหรือสลับอาจารย์ผู้สอน เพื่อให้นักศึกษามีมุมมองในเรื่องการประยุกต์ความรู้นี้กับปัญหาที่มาจากงานวิจัยของอาจารย์หรือแนวคิดใหม่ๆ